

LBRIS

We know
books

EUGEN SIMION

FRAGMENTE CRITICE

VIII

Cultura – mod de existență

Prefață de Mircea Platon

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

CUPRINS

<i>Eugen Simion și farmecul discret al discernământului</i> (Mircea Platon).....	5
I. IDENTITATEA ROMÂNEASCĂ	21
Identitatea românească	23
Cuvinte-cheie.....	47
II. SCURTE ÎNSEMNĂRI DESPRE CLASICI.....	57
Diaristul Maiorescu și spiritul său sincron.....	59
Eminescu.....	65
1. <i>Eminescu 170</i>	65
2. <i>Maladia lui Eminescu și bolile imaginare</i> <i>ale eminescologilor</i>	70
Primul nostru romancier	81
Proza lui Agârbiceanu.....	85
1. <i>Nostalgia eticului</i>	85
2. <i>„Taina grea” și legea morală</i>	90
Sadoveanu. <i>O utopie a ciocnirii civilizațiilor</i> . „Noptile de sânziene”	97
Camil Petrescu. Un martir al lucidității.....	103
III. „PETRECERILE” LUI MARIN PEDA	109
Marin Peda.....	111
1. <i>Marin Peda văzut de aproape</i>	111
2. <i>Peda, moralistul</i> . „A înțelege neînțelegerea”.....	119
3. <i>Tema abjecției umane</i>	140
5. <i>Marin Peda ca „obiectiv” al Securității și „personaj”</i> <i>al informatorilor</i>	144
IV. PORTRETE	161
Emil Botta. „Comedianțele, ce tragedie!”	163
Miron Radu Paraschivescu.....	165
Mihai Cimpoi.....	168
Grigore Brâncuș 90	177
Augustin Buzura și teritoriul său imaginar	181
Doi ardeleni. Ion Brad și Dumitru Micu.....	190
1. <i>„Cocoarele” lui Ion Brad în ultimul lor zbor</i>	190
2. <i>Un pozitivist luminat și productiv</i>	197

Profesorul Leonida Gherasim.....	200
Nicolae Steinhardt.....	203
Ereticul, justițiarul Ion D. Sîrbu	208
Nicolae Breban 85	212
Maurice Nadeau 100.....	217
1. Criticul „accoucheur”.....	217
2. Scurte însemnări despre miracole și tristeți.....	227
Vladimir Ghika.....	232
Mihai Șora. Convorbirile Mai Știutorului cu un devotat ucenic.....	253
Despărțirea de Mircea Iorgulescu.....	260
Mircea Martin 80.....	266
Prietenia ca expresie a inteligenței superioare. Cu gândul la Jacques De Decker	272
V. CULTURA – MOD DE EXISTENȚĂ.....	277
Cultura, mod de existență.....	279
Tzara la Academia Română.....	281
Europa 2061. Exerciții de imaginație.....	285
Literatura „migrantă”.....	294
1. Un concept care își caută identitatea.....	294
2. Place Fürstenberg, 1977: O fotografie și trei destine în exil.....	297
Demistificarea și mistificarea în istorie.....	309
Cazul Paulescu.....	316
După 20 de ani. Mentalități și discriminări.....	323
„Știința fără conștiință nu este decât ruina sufletului”.....	332
Teoremele poetice ale lui Basarab Nicolescu	342
Poeți și matematicieni. Herman Van Rompuy și Viorel Barbu	353
Spiritul de finețe și spiritul geometric.	
Evanghelos Moutsopoulos și Thierry de Montbrial	358
Ștefan Lupașcu. Un metafizician al științei.....	367
1. „Una dintre sintezele cele mai valoroase ale gândirii contemporane” (Bachelard).....	367
2. Un filosof al ființei (Noica) despre un metafizician al științei.....	372
3. Ce crede Fondane despre „nontologie”	381
4. „Literatura ca formă a epistemologiei?” Vintilă Horia.....	382
5. Despre „logica contradictorie a existențelor nebănuite și a adevărului oniric al noului”	388
6. Teoria identităților	391
Drepturile omului și valorile lumii europene.	
Democrația este, se spune, răul cel mai mic.	
Ea trebuie să devină binele cel mai temeinic	395
Biserica și Academia sau ce legătură este între Atena și Ierusalim? ...	404
Atenție la literatură.....	409
Mihai Botez. Un disident atipic în mediul românesc.....	413

Cultură și știință	428
Însemnări rapide despre spațiul imaginar al literaturii române	431
Din nou despre rezistența prin cultură și despre un român care schimbă lumea	437
Srba Ignatović și „clocotrismul” lui intelectual	442
Index de nume proprii	451

Eugen Simion și farmecul discret al discernământului

Un „fragment” e fie o parte dintr-un tot, fie un rest dintr-o operă pierdută (sau neterminată). *Fragmentele critice* pe care le aveți în față sunt părți dintr-un tot, dar acel tot este o atitudine. Și sunt și resturi ale unei lumi (nu opere) pierdute. Sunt, cu alte cuvinte expresii ale unei atitudini, eminentemente cumpănite, reflectând o lume civilizată prin cultură, nu civilizată împotriva culturii, o lume a sensurilor organice, nu a mijloacelor mecanice. E o atitudine scăpărată parcă din melancolia acestui schimb de replici dintre Marin Preda și Eugen Simion, care a avut loc în satul prozatorului, la Siliștea-Gumești, în 1977: „Eu căutam satul moromețian și am dat peste un sat oarecare de câmpie... *Unde-i grădina lui Ilie Moromete, unde-s caii, unde-i salcâmul, Domnule Preda?* îmi amintesc că l-am întrebat eu... *Nu știu, Domnule Eugen Simion, s-au micșorat toate, nu știu ce s-a întâmplat,* mi-a răspuns el.” *Fragmentele critice* din acest volum sunt manifestări ale unei opoziții, pe cât de tenace, pe atât de bine cumpănite, împotriva micșorării lumii românești, a culturii naționale, a oamenilor și a instituțiilor care au contat și trebuie să continue a conta în istoria noastră. Micșorarea aceasta s-a operat sub varii pretexte – politice, morale, estetice, când a fost cazul, financiare, juridice șamd – atât înainte de 1989 dar, cu mult mai surprinzător, de vreme ce se presupune că trăim într-o țară liberă și într-un sistem democratic, și după 1989. Dacă înainte de 1989 Marin Preda era spionat și risca să „suporte consecințe” pentru declarațiile sale referitoare la efectele devastatoare ale politicilor economice și sociale ale regimului comunist asupra țaranilor, diminuări economic, social, antropologic până la urmă, de colectivizare, după 1989, Marin

Preda însuși a fost „comprimat” în numele anti-comunismului. Înfierați ca legionari, comuniști sau masoni, considerați fie vetuști, fie prea de la țară, rudimentari, podidiți de arhaisme și regionalisme, fie prea de la oraș, prea livrești, umaniști sau patriarhali în erudiția lor, fie prea anti-aia sau pro-cealaltă, eroii istoriei noastre literare, politice, culturale în general, au fost treptat retrași din circulație de abili manipulatori ai economiei simbolice. În locul lor s-au pus în circulație tot felul de crypto-valori al căror curs de schimb ridicat pe piața valurilor culturale este pură invenție.

În fața acestor campanii publicitare demolatoare, Eugen Simion și-a asumat un rol activ de conservare și perpetuare a tradiției culturale românești. De aici, și importanța pe care o acordă criticii literare și statutului de critic literar. Într-o lume tot mai ahtiată după specializări, adică dornică să pară cât mai științifică, opusă acelor racile ale trecutului precum „eseismul”, „impresionismul”, „cultura generală”, literatura (poezie, proză, dramaturgie) în general, Eugen Simion – altminteri un istoric literar de cursă lungă - accentuează mereu faptul că e, mai presus de orice, critic literar, că scrie în calitate de critic literar, că prețuiește critici literari (Maurice Nadeau, Titu Maiorescu, Eugen Lovinescu), că a făcut parte din echipa de critici literari a *României literare* într-o perioadă definitorie pentru elaborarea canonului literar românesc postbelic. Unii ar putea fi înclinați să vadă în acest atașament al lui Eugen Simion pentru critica literară un simplu reflex al francofiliei autorului, prelungirea unui atașament de tinerețe față de beletrismul francez care ni i-a dat pe Sainte-Beuve, pe Jules Lemaître sau pe Emil Faguet. Dar nu așa stau lucrurile. Eugen Simion este, ca mai toți marii critici literari ai literaturii europene moderne, un practicant al artei discernământului conform unor criterii axiologice care la un capăt sunt estetice, adică nu sunt supuse determinărilor brutal sociologizante, dar la celălalt sunt izvoare ale civilizației pentru că sunt legate de sociabilitate. Criticul de acest fel este, prin excelență, un împlânzitor, un civilizator, un personaj care elucidează cu ajutorul literaturii petele albe de pe harta umanității, care își obișnuiește cititorii să fie contemporani nu doar cu lumea în

care trăiesc azi, ci și cu marile figuri ale tradiției culturale, să fie contemporani, prin discernământ și generozitate sufletească, cu permanențele. Prin urmare, autorul acestei cărți este un umanist, încrezător în valoarea patrimoniului cultural lăsat nouă de înaintași; la urma urmelor, încrederea în rațiune și în creativitatea umană presupune și apărarea cuceririlor rațiunii și roadelor puterii de creație a înaintemergătorilor noștri. Dar el e și un moralist de tipul celor francezi din secolele ultimilor trei Ludovici pre-Revoluționari, un spirit atent la nuanțele ideilor și ale psihologiilor, la caractere, la modul în care mișcarea spiritului se pliază pe faldurile realității.

Tocmai din aceste cauze, Eugen Simion poate admira, ușor de la distanță așa zice, o literatură sălbatică, de tip Jean Genet, dar atașamentul lui fundamental, aderența lui structurală e la o literatură de tip clasic, în care plinurile, substanța, domină vidul, oroarea sau anxietatea, nu invers, precum în literatura experimentală sau exaltată. Eugen Simion nu acceptă piticirea valorilor, elitelor și a modurilor de viață organice pentru că este un adept al spiritului clasic, bine cumpănit. Pe care, ca orice clasic, vezi *La Fontaine* și al său "*Paysan du Danube*", nu așteaptă cuminte să îl culeagă gata elaborat doar de la elitele cărturărești, ci îl caută în lumea țărănească, la izvoare. De acolo provine și marea literatură a lui Marin Preda, pe care criticul o admiră atât de mult, văzând în ea o întruchipare exemplară a spiritului *clasic țărănesc, stabilizator*. Modul în care îl vede Simion pe Ilie Moromete, "un senior al câmpiei dunărene", redă lumii țărănești românești demnitatea ei, atacată tot mai coroziv de valurile modernizărilor societale și ale ideologiilor postmodernității: "În *Moromeții I*, omul pare stăpân pe lucruri și îngăduit de istorie, fixat într-o *calmă lumină de vară*. Ceva din natura stabilizatoare a omului clasic se prelungește în acest țaran care întâmpină istoria cu râsul lui inteligent și supune micile tragedii ale existenței puterii lui de speculație" ("*Omul predist*"). Este o formulă de mare acuitate, care ne confirmă că în centrul câmpului cultural rotunjit de această carte stă, în dulcele stil clasic, omul.

Avem, pe de o parte, omul ca biografie, ca prieten, ca grup de prieteni sau de colegi. De aici se nasc portretele, antologice, semnate de Eugen Simion. Dacă acest volum poartă subtitlul "cultura - mod de existență" e pentru că nu avem de a face cu un câmp cultural energetic, vag, abstract, cu un spațiu cultural nedefinit. Simion ne oferă un peisaj cu repere clare: ale oamenilor în istorie, ale oamenilor în situație, ale unor existențe pe care le analizează sau pe care ni le propune ca modele. Oricâtă disociere ar face, din punct de vedere al valorii artistice, între om și artă, între biografia, uneori criminală, a creatorului și creațiile sale, nimic nu-i dă mai mare satisfacție și nu-i permite analize mai rafinate lui Eugen Simion decât corespondența omului cu opera. Astfel, despre Steinhardt aflăm că, în contextul sumbru al anilor '80, când nu puteai spune lucrurilor pe nume, "înțelegea ușor lucrurile subtile acest om învățat și prietenos". Iar despre călătoria lor spre Lădeștii unde trăia mama lui Virgil Ierunca, în mașina împrumutată de la Ion Băieșu, autorul menționează: "Împrumutând o mașină de la amicul Ion Băieșu, am pornit spre Lădeștii de Râmnic cu N. Steinhardt... Am avut timp să discutăm de toate... el disponibil, cu vorba repezită, cu o față trasă și o barbă nu suficient de concludentă pentru un bătrân monah, dar o barbă ce sugera totuși dezinteresul pentru mondenități, el - N. Steinhardt, zic - afabil și comunicativ, eu - atent la circulație, atent și la ce spune pasagerul meu [...] Nu bârfea, cum face ușor și cu talent scriitorul român, dar din când în când pronunța cuvântul «ticălos» despre câte un scribălău pus în slujba stăpânirii de atunci. Dădea însă acestor termeni cruzi o nuanță creștină. Nemernicul și ticălosul s-ar putea, adică, pocăi" ("Nicolae Steinhardt"). La fel de puternice intuitiv sunt minunatele evocări ale lui Marin Preda, ca "om serios" sau ca intelectual întristat că pierduse știința țărănească, de care a vorbit atât și Sadoveanu, care îi îngăduia în adolescență să ghicească "după lumina soarelui în apus cum va fi ziua de mâine, am pierdut acest simț din păcate..." ("Marin Preda văzut de aproape"). Foarte vii și, când emoționante, când extrem de amuzante, sunt medalioanele dedicate "tăcutului Srba Ignatović și

agitatului Adam Puslojič”, lui Dumitru Micu, Maurice Nadeau, Nicolae Breban și I. D. Sârbu, îndoielile de tinerețe ale lui Eugen Simion asupra veridicității isprăvilor donjuanești ale lui Miron Radu Paraschivescu și neuitatul moment de “pe la începutul anilor ‘70, când, tânăr lector la Paris IV Sorbonne, am primit vizita inspectorului de specialitate din Ministerul Învățământului”, Mihail Șora. De aici, clasicismul lui care-i permite să gliseze cu mare ușurință hermeneutică de la evocarea unei figuri de creator la analiza unui întreg mediu sau a unui important moment cultural. Asta pentru că siluetele pe care le desemnează sunt emblematice, iar peisajele în care evoluează au aură de parabolă. Sunt povești cu tâlc.

Iar tâlcul acesta ne duce direct către al doilea mod în care se vedește umanismul lui Eugen Simion, e vorba de apărarea pasionată a “primatului estetic” în literatură. Departate de a fi o formulă abstractă, de mandarinat literar, această apologie a avut rolul concret de a proteja libertatea împotriva dictatelor politice sau economice de tot felul. De exemplu, criticul literar adulmecă repede viclenia „demitizării” istoriei, o variantă extrem de corozivă de ideologie care micșorează demnitatea și reduce libertatea ființei umane, și întreabă tranșant: “Revenind la demitizarea, demistificarea trecutului, pe scurt: la rescrierea continuă a istoriei naționale și europene, întreb încă o dată: unde se oprește știința istoriei și unde începe, sub pretextul demistificării, golirea trecutului de valorile, miturile, tradițiile, miturilor lui?” (“Demistificarea și mistificarea în istorie”). În mod aparent paradoxal, primatul esteticului are, la Eugen Simion, valențe politice tocmai pentru că e, de fapt, merit a apăra libertatea creatorului. Critica literară practică de Eugen Simion are scopul de a reintegra această libertate estetică, acest apanaj al libertății de creație, spațiului civilizațional, de a o reinvesti politic făcând din ea element structural al culturii potențatoare de civilizație. Din acest punct de vedere, criticul e chemat a fi un complice al artistului, protejându-i acestuia libertatea creatoare și făcând apoi operă de asimilare societală a rezultatului singurătății creatoare.

Primatul esteticului și corolarul său, tema rezistenței prin cultură, au dat naștere în anii '90 la polemici duse cu cerbie. Uneori, aceste polemici prelungeau linii de front mai vechi, venind din anii '70, alteori au fost expresia unei sciziuni post-Revoluționare apărute în sânul celor care apăraseră cândva împreună primatul esteticului. Unii au renunțat la vechiul principiu sau l-au rescris adaptându-l unor vremuri noi (fatalmente!), în care, se credea, nu mai era nevoie de acest subterfugiu estetic sau de izolarea ermetică a artei față de politică pentru că viața politică se normalizase, se democratizase. Deci arta putea fi și politică pentru că arta nu mai era victima presiunii propagandistice a regimului. Dar, mai important, această tabără cerea revizuirii radicale ale tablei de valori literare postbelice, contestând radical valoarea unor autori precum Marin Preda, Nichita Stănescu sau Marin Sorescu. De cealaltă parte, Eugen Simion, împreună cu alți critici și scriitori, a susținut în continuare primatul esteticului și a argumentat că România nu a fost, între 1945 și 1989, o "Siberie a spiritului", că nu tot ce s-a creat în acei nouă lustri era fatalmente tarat și că, în ciuda presiunilor politice, sub pavăza esteticului, s-au creat spații de libertate exploatare artistic. Revizuirile constau, în viziunea lui Eugen Simion, după cum se vede și din materialele reținute în acest volum, în repatrierea operei autorilor din exil și în recuperarea literaturii memorialistice sau de detenție care nu putuse vedea lumina tiparului sub regimul comunist. Dar nu se putea pune problema unei radicale răsturnări, pe criterii politice, a ierarhiilor valorice pentru că acestea erau, cu minime retușări, structural solide, edificate chiar de criticii literari activi în anii '60-'80. Era, după cum se vede, o apărare a demnității scriitorului român, apărare nu doar a libertății de creație, abstractă, ci a forței de creație, element concret care dăduse naștere, sub dictatură, la realizări literare monumentale. Marin Preda, Nicolae Labiș sau clasicii generației șaizeciste stau mărturie pentru acest lucru.

Ceea ce a reușit Eugen Simion adoptând această atitudine a fost, de fapt, să continue să promoveze o linie națională în istoria literară și în critica literară românească

pentru că a pledat cu succes pentru menținerea integrității unui anumit canon, pe care l-a trecut cu bine prin epoca în care din România au dispărut industria, agricultura, cea mai mare parte a elitelor profesionale și, în cele din urmă, chiar școala românească. Dar iată că tenacitatea și, de ce nu, chiar astuția diplomatică ale lui Eugen Simion în calitate de critic literar, dar și de președinte al Academiei Române, au reușit să mențină viu interesul pentru canonul literar al literaturii române din anii uneori cumpliti, de natură a amuți orice glas sau liră, ai regimului comunist. Și, după cum am sugerat mai sus, Eugen Simion a făcut toate acestea deliberat, după cum se vede și din textele care articulează acest volum, pentru că nu avem în față un idealist sau naiv susținător al "artei pentru artă", ci un clasic – cumpănit, echilibrat - susținător al conștiinței naționale, conștient de valențele politice ale anumitor opțiuni ideologice, fie ele și cele ale primatului esteticului (vezi, de exemplu, formidabilele texte din 1982 despre "taina grea" a "străinilor îndrăciți" și "legea morală" în proza lui Ion Agârbiceanu). Din acest punct de vedere, ceea ce mi se pare extrem de valoros la Eugen Simion mi se par incursiunile sale, cumva voalate, dar care poate vor prinde cândva amploare, în politicile culturale ale Războiului Rece. Simion a înțeles extrem de bine limitele și coordonatele jocului din timpul Războiului Rece, și în Estul brutal, și în Vestul care instrumentaliza dibaci strigătele de durere sau de conștiință ale Estului.

Pentru a ilustra nuanțele și mizele acestor jocuri de putere, ajunge să ne referim la textele despre Marin Preda și la cel despre Mihai Botez. În ambele cazuri, Eugen Simion arată cum: a) un scriitor denunțat după 1989 ca fiind "al regimului" a fost, de fapt, un om profund și chiar vocal frământat de repercusiunile politicilor sistemului, b) un intelectual din România peceristă putea monta o opoziție împotriva sistemului.

Marin Preda, datorită statutului său de clasic în viață, era protejat cumva de prestigiul și valoarea de circulație pe care chiar sistemul i le acordase, deși el rămăsese integru în atitudinea și în scrisul lui, după cum argumentează Eugen

Simion, nu doar pe baza operei și a discuțiilor sale cu Marin Preda, ci chiar și pe baza dosarului de Securitate al scriitorului, acolo de unde se vede cât de josnică și de intensă era supravegherea lui Preda. Eugen Simion argumentează că, negociind în primele două decenii ale carierei sale sub comunism un peisaj politic și cultural extrem de accidentat și de periculos, Preda a pornit, de la mijlocul anilor '60, pe un drum care avea să-l ducă înspre o moarte prematură și suspectă pentru că își asumase rolul de conștiință națională: "Pe scurt, dosarele întocmite de Securitate dovedesc, în mod indiscutabil, că marele prozator n-a fost deloc un spirit comod pentru regimul totalitar și că toți adversarii săi, vechi și noi, s-au înșelat în privința comportamentului său. Marin Preda n-a fost deloc un «nomenclaturist», un răsfățat al regimului, a fost, dimpotrivă, un creator cu o conștiință morală solidă, un spirit – cum i-am zis odată – stabilizator și, spre sfârșitul scurtei sale vieți, devenise o veritabilă conștiință națională într-o istorie grăbită, confuză și brutală" ("Marin Preda ca "obiectiv" al Securității și "personaj" al informatorilor"). "Firea stabilizatoare" a lui Preda și "încrederea lui în valorile clasice ale omului" l-au împins pe acesta să se aplece tot mai intens asupra temei omului în istorie, a omului care "pățește" istoria ca persoană și a omului care face istoria, ticăloasă și criminală, ca gloată sau ca rețea. Iată ce scria Preda în *Imposibila întoarcere*: "Mijloacele pe care știința le-a pus omului la îndemână îl alungă pe om din grădină, de pe câmp și îl aruncă vertiginos pe scena istoriei. Vânturile aspre și neînduplecate ale istoriei sunt adulmecate cu nesaț de această mulțime mare de oameni, atrași din grădinile lor, în care nu mai au nici un chef să taie crengile uscate ale copacilor și să alunge omizile, iar apetitul lor de a face istorie este atât de ascuțit, încât modul în care se vor comporta în vârtoarea evenimentelor constituie o enigmă. O enigmă care pune în joc soarta Umanității". Eugen Simion comentează arătând unde "bătea" Marin Preda, punând în lumină scepticismul prozatorului în ceea ce privește marile idealisme totalitare și totalizante (sau globalizante): "Toate aceste mistificări, crime au fost făcute, mai zice prozatorul, de indivizi care nu se consideră degenerați, de indivizi care se comportă normal în viața de

toate zilele și afișează chiar idealuri de fericire a umanității. Observație, iarăși, subtilă, dovadă că scriitorul are o bună intuiție a complexității realului. Cum spuneam mai înainte, el vede distorsiunile din interiorul aparenței, contrarietățile, duplicitățile ființei umane în epoca modernității, dominate de *spiritul uman agresiv*. Primejdia imensă, conchide el, este ca omul să-și piardă sufletul [...] Spiritul predist devine, cu aceste dovezi de abjecție, din ce în ce mai mizantrop. Nu va ajunge un mizantrop deplin și inflexibil, dar în judecățile lui despre omul secolului al XX-lea este din ce în ce mai aspru și mai îngrijorat. Un nou tip social apare și în literatura și eseistica sa morală: «bruta lașă», «*spiritul primar agresiv*», produse ale stihiei, ale dislocărilor sociale. Scriitorul, care ne spunea că figura luminoasă a tatălui său îl împiedică să ia în seamă brutalitățile vieții obișnuite, descoperă, acum, abisurile ființei umane stimulate de imoralitățile civilizației moderne: «În secolul nostru s-a văzut că biruitor nu iese un astfel de om liber, mândru și așteptat, ci bruta lașă, care, eliberată de orice morală, se selecționează rapid și se unește cu alte brute împotriva oricăror veleități de libertate și mândrie, omorând orice scânteiere a spiritului și aruncând omul în perversiunea delațiunii, a corupției și fanatismului» ("Preda, moralistul").

Mihai Botez, pe de altă parte, este adus în discuție și disidența lui este analizată minuțios pentru a testa posibilitățile și limitele unei critici a regimului operate din interiorul sistemului, de pe poziții profesionale bine consolidate. Disidența lui Mihai Botez este un fel de versiune politică a rezistenței prin cultură, este un fel de disidență tehnocratică. Cu alte cuvinte, dacă arta își putea recupera un anumit spațiu de libertate prin autoreferențialitate, adică prin refuzul de a recurge la alte norme decât cele specifice ei, disidența lui Mihai Botez căuta să recupereze un spațiu de libertate prin refuzul de a recurge la instanțe și la criterii străine de contextul comunist suveranist al României peceristo-ceaușiste. Dacă arta refuza să aducă servicii directe sistemului comunist, Botez refuza să aducă servicii directe, propagandistice, sistemului concurent, "capitalist", și juca, discret și ferm, la litera legii, între regulile date, dar contestând

productivitatea și raționalitatea acestor reguli. Dacă Nicolae Breban, de exemplu, a refuzat să rămână la Paris ca "disident" din pricină că voia să fie romancier – în România, în Franța, în Germania, oriunde putea să-și împlinească vocația -, Botez a refuzat să plece înspre orizontul mitic al Occidentului pentru că nu voia să capete sarcina celor de acolo, ci voia să-și joace rolul de opozant principial aici. Nu a reușit până la capăt, fiind forțat și el în exil. Mizele disidenței sale au fost, după cum era de așteptat, contestate în ultimii ani și o bătaie cu elemente de arhivă s-a declanșat și în jurul activității sale. Această bătaie nu afectează însă semnificațiile demonstrației pe care o face Eugen Simion aici referitoare la tipurile de rezistență la comunism și la gradele de productivitate ale unei rezistențe făcute, în plină stăpânire comunistă, atunci când era clar că nu "vin americanii", fără a contesta radical și în alianță deschisă cu Vestul legitimitatea regimului comunist.

Acest subtext ordonat, de lume așezată, de univers de ordine intelectuală și socială, conferă prozei lui Eugen Simion un aer de peisaj spiritual. Sub pana lui, nimic rău nu se poate întâmpla lumii pe care o cunoaștem. Criticul literar este un vindecător al rănilor istorice și un subtil *connaisseur* de valoare culturală reală. Acțiunea lui asupra câmpului cultural și asupra imaginarului nostru este una tămăduitoare, care re-așază lucrurile în ordine, care impune o stabilitate. Iată, de exemplu, modul atașant, generos, în care vede viitorul Uniunii Europene ca o comunitate gaullistă de state naționale dedicate cultivării idealurilor europene de frumos, adevăr și bine și cu o reîntoarcere la o lume a satului. E o pagină din reveriile unui european solitar care merită parcursă pentru că, în subtext, se ascunde o satiră mordantă a stării de lucruri de azi: "Școala va fi obligatorie, gratuită, profesorii vor fi respectați și bine plătiți, în fine, în 2061 nu vor mai exista miniștri care să desființeze școlile sătești pe motiv că nu sunt rentabile și, în genere, în 2061, civilizația materială va fi atât de performantă, încât tinerii nu vor mai dori să se stabilească în marile orașe în care nimeni nu cunoaște pe nimeni și nimeni nu are grijă de nimeni, decât de propria singurăătate. Cred (sau, mai degrabă, sper) sincer că, în Europa de peste o